

AiA Art News-service

nrc

‘Dit zet iedereen in de kunstwereld op scherp’

Bob Habeldt had het nog bewonderd, het portret van Frans Hals dat onlangs als vervalsing werd ontmaskerd. En dat dreigt voor meer kostbaar werk. „Niemand heeft dit niveau van vervalsingen ooit eerder gezien”, zegt de kunsthandelaar.

- Daan van Lent
 - Arjen Ribbens
- 6 maart 2017 om 22:17

„De twee nu ontmaskerde vervalsingen en de andere schilderijen die verdacht zijn, dat kan niet het begin en het einde van het verhaal zijn.”

In een vier uur durend gesprek in een Amsterdams restaurant wijst hij tweemaal op het opnameapparaat naast zijn bord. „Zet dat ding eens af. Anders zeg ik niks meer.” Bob Haboldt die zijn opvatting over een kwestie in de kunstwereld niet hardop wil ventileren. Dat is ongebruikelijk. Als er iets aan de hand is in de wereld van de oude meesters bellen journalisten de Nederlandse handelaar vaak als eerste, of ze nu werken bij *NRC*, *Le*

Figaro of *The New York Times*. Als een van de weinige ingewijden is hij bijna altijd bereid tekst en uitleg te geven.

Hoort bij zijn vak, vindt Haboltdt. Hij noemt zich een „*facilitator*”, iemand die harder rent voor kunst dan voor geld. De commerciële kant van zijn beroep beschouwt hij als „*means to an end*” – zijn taalgebruik maakt duidelijk dat hij een globetrotter is.

Door zijn vaardigheden als kunsthandelaar – hij heeft in dertig jaar meer dan 2.500 kunstwerken verkocht – kan hij om de twee, drie dagen in een vliegtuig stappen. Op weg naar Amsterdam, Parijs en New York, de steden waar zijn kunsthandel is gevestigd. Naar zijn woonhuizen in het Zwitserse Crans-Montana en in Toscane, waar zijn vrouw Spinella de meeste tijd doorbrengt. Of naar een tentoonstelling, waar dan ook.

Kunst kijken, erover nadenken, uitleg geven, met conservatoren en restaurateurs praten, musea en verzamelaars met elkaar in contact brengen – dát is zijn eigenlijke werk, zegt Haboltdt.

De wereld van de oude meesters demystificeren, zoals hij het zelf noemt, dat helpt in het gevecht tegen de zo dominante hedendaagse kunst, die veel toegankelijker is. „De markt voor oude meesters zal misschien alleen maar beter functioneren als ik wat openheid van zaken geef, verzamelaars en musea voorlicht, en journalisten te woord sta. Andere kunsthandelaren vinden dat moeilijk, voor mij is het redelijk vanzelfsprekend.”

De afgelopen maanden had Haboltdt veel uit te leggen. Sotheby's maakte bekend dat het in totaal bijna 11 miljoen dollar heeft terugbetaald aan twee klanten die een vervalste 'Frans Hals' en een valse 'Parmagianino' bij het veilinghuis hadden gekocht. Diverse andere oude meesters die ook afkomstig zijn van de Franse verzamelaar Giuliano Ruffini, worden nog onderzocht.

BOB HABOLDT

Bob Haboltdt (1955), zoon van een Amsterdamse middenstander, studeerde kunstgeschiedenis in Portland in de VS en in Amsterdam. Als werkstudent ging hij aan de slag bij het veilinghuis Sotheby-Mak van Waay en vervolgens als schilderijenexpert bij Philips Son & Neale in Amsterdam. Vanaf 1979 werkte hij als expert oude meesters bij Christie's in New York. Daarna werd hij directeur van de New Yorkse vestiging van de gerenommeerde Britse kunsthandel Colnaghi.

In 1983 zette Haboltdt in New York zijn eigen kunsthandel in oude meesters op. Later opende hij vestigingen in Parijs en Amsterdam.

Haboltdt doet deze week voor de 30ste keer mee aan kunstbeurs Tefaf in Maastricht. Hij houdt vooral van vroege Italiaanse schilderkunst en Hollandse stillevens.

Haboltdt heeft twee dochters met zijn partner Spinella.

Haboldt, die de Amerikaanse koper van de Hals kent, stond over deze affaire vele journalisten te woord. In de *Daily Mail* sprak hij van „het grootste kunstschandaal in een eeuw tijd”. In de Britse krant liet hij zich ook kritisch uit over de betrokken kunsthandelaren. In zijn ogen waren ze te licht omgesprongen met weinig betrouwbare herkomstgegevens.

Die openhartigheid werd hem door collega's niet in dank afgenomen. Vandaar, zegt hij, dat hij iets voorzichtiger is geworden. Van zijn woorden neemt hij overigens niets terug.

Het vertrouwen in zijn kennersoog is door de vervalsingsaffaires gedeukt, zegt Haboldt. „Niemand heeft dit niveau van vervalsingen ooit eerder gezien.”

Voordat Sotheby's de Frans Hals verkocht, wilde het Louvre het kopen. U heeft op een fondsenwervingsbijeenkomst van het museum voor het schilderij gestaan. Twijfelde u aan de echtheid?

„Nee. Zonder kopersogen kijk je anders. Heb je vooral aandacht voor hoe mooi iets is geschilderd, vraag je je af aan welk ander portret van Hals het doet denken.

„Als het Louvre het portret van het eigen budget had moeten betalen, zou het museum vast ook beter onderzoek hebben gedaan en verfmonsters hebben onderzocht. De begeerte van het Louvre en het enthousiasme van diverse Hals-deskundigen hebben mijn blik destijds beïnvloed. Ik keek vooral met jaloeerse ogen naar de collega die het schilderij aan het verkopen was.”

Is het een schok voor het vertrouwen in uw eigen oordeel dat het portret is ontmaskerd als een moderne vervalsing?

„Tot op het bot. Veel collega's zijn na de ontdekking dichtgeslagen. Die dachten waarschijnlijk dat ze de markt moesten verdedigen. Ik zou in staat zijn geweest om dat schilderij te kopen. Daarom vind ik ook dat ik er een mening over moet kunnen hebben. Als je in het zadel zit in deze business, moet je erover kunnen praten.”

De zaak kwam aan het rollen toen Giuliano Ruffini, de oorspronkelijke eigenaar van al die verdachte schilderijen, naar de politie stapte omdat hij zich bedonderd voelde door een tussenhandelaar. Als Ruffini dat had nagelaten, zouden die vervalsingen dan nog steeds in musea en bij verzamelaars aan de muur hangen?

Na een stilte: „Ja, dan was de affaire voor alle partijen mogelijk goed afgelopen.”

Zijn er meer vervalsingen in omloop?

„Ik denk dat er meer zijn. De twee nu ontmaskerde vervalsingen en de andere schilderijen die verdacht zijn, dat kan niet het begin en het einde van het verhaal zijn. Als we alle geveilde Frans Halsen van de laatste twintig jaar alsnog testen, blijkt misschien dat er nog één of twee werken vals zijn. Maar als je *alle* geveilde oude meesters zonder duidelijke provenance alsnog zou testen...

„Ik denk dat hoe dichterbij Italië komt, hoe meer vervalsingen je tegenkomt. Het feit dat de het om zowel Hollandse, Duitse als Italiaanse oude meesters gaat, maakt ze ook zo moeilijk traceerbaar.”

Ruffini zegt tientallen schilderijen van vele oude meesters te hebben verkocht. Maar altijd met de restrictie dat hij niet voor de echtheid kon instaan. Het waren kunsthistorici, handelaren en veilinghuizen die verantwoordelijk waren voor de toeschrijvingen.

„Deze affaire zet iedereen in de kunstwereld op scherp, het is een wake-upcall. Verzamelaars en conservatoren zullen nog eens goed kijken naar wat ze recentelijk hebben gekocht. Meer technisch onderzoek is daarbij goed. Maar mijn les is vooral dat je de herkomst van kunstwerken goed moet bestuderen. Kloppen de verstrekte gegevens wel?

„Zoals we nu standaard onderzoeken waar schilderijen tussen 1933 en 1945 zijn geweest, om te zien of er sprake is van roofkunst, zo zouden we bij kunstwerken zonder herkomstgeschiedenis heel goed moeten uitzoeken waar ze de afgelopen twintig, dertig jaar zijn geweest. Het betekent ook dat je moet kopen bij mensen die over expertise beschikken om dat te doen. Maar dan zit ik natuurlijk wel heel erg in mijn eigen straatje te praten.”

Over vertrouwde adressen gesproken: de eigenaar van Knoedler, de oudste kunsthandel van New York, is vorig jaar veroordeeld. Knoedler had dertig valse Rothko's en Pollocks verkocht voor in totaal 70 miljoen dollar.

„Knoedler was een fantastisch adres. Die hebben zich laten bedonderen door een toeleverancier.”

Wel over een periode van vijftien jaar. Doe je je werk dan wel goed?

„*In the heat of the moment* kan zoiets een keer gebeuren. Maar tientallen schilderijen vijftien jaar lang, nee, dat klinkt niet oké.”

De Frans Hals is door Christie's uiteindelijk afgewezen vanwege de onduidelijke herkomst. De Weiss Gallery in Londen kocht het daarna en Sotheby's heeft het portret doorverkocht. Is

de schaarste aan topwerken de verklaring voor het verschil in opvattingen over wat een deugdelijke provenance is?

„Het enig wat ik hierover wil zeggen, is dat je moet oppassen hoe hard je achter het geld aanzit.”

Kunstcriticus Jonathan Jones nam het onlangs in *The Guardian* voor de vervalsers op: geweldige, jonge schilders. Hij zou zo'n vervalsing best aan de muur willen hebben.

„Zo'n Robin Hood-effect was te voorzien. Ik denk overigens dat Jones zich vergist. Het zijn vast geen jonge knapen die hierachter zitten. Ik denk eerder aan enorm vaardige restaurateurs of gefrustreerde kunstenaars. Ambachtslieden uit Italië of Midden-Europa, die decennialang voor de kunstmarkt hebben gewerkt. Vermoedelijk hebben ze eerst jarenlang schilderijen gekopieerd. En zijn ze daarna gaan variëren op bekende onderwerpen en is het vervalsen begonnen.

„De vervalsers hebben moderne verven gebruikt. En in één geval is voor een paneel een houtsoort gekozen die de vervalste schilder nooit eerder heeft gebruikt. Dat heeft toch iets van een *teaser*, alsof de vervalsers een spel met ons spelen en met opzet sporen achterlaten. De slechte intentie zit wat mij betreft bij de tussenpersonen.”

Na technisch onderzoek en contra-expertise heeft Sotheby's de koper van de Frans Hals schadeloos gesteld. Het veilinghuis is nu een rechtszaak begonnen tegen kunsthandelaar Mark Weiss, die het schilderij inbracht en niet wil terugbetalen omdat hij de onderzoeksresultaten niet erkent. Verbaast u dat?

„Als beursgenoteerd bedrijf heeft Sotheby's veel te verliezen. Het veilinghuis heeft snel en correct willen reageren. Een privaat bedrijf als Christie's zou misschien eerst nog andere laboratoria hebben geraadpleegd.

„Mark Weiss gelooft op dit moment niet in de resultaten van het onderzoek. Tja, iedereen heeft zijn eigen stijl, en ik kan een collega niet vertellen hoe hij zijn werk moet doen.”

In de kunstwereld gaan verhalen over de weelderige levensstijl van Weiss. Na de verkoop van een schilderij van Orazio Gentileschi, dat ook bij Ruffini vandaan komt en eveneens in opspraak is, heeft Weiss een luxueus jacht gekocht dat hij naar de schilder heeft vernoemd. Als handelaar ga je om met puissant rijke mensen. Kleven daar gevaren aan?

„Wat je met je geld doet moet iedereen voor zichzelf weten. Maar met heel rijke mensen moet je wel voorzichtig zijn. Je moet hun levensstijl niet overnemen. Ik denk dat mijn vriend Rob

Noortman (de in 2007 overleden Nederlandse kunsthandelaar, red.) hierin vroeger iets te ver is gegaan, met eerst een privévliegtuig en daarna een kasteeltje. Dat werkte destijds bij bepaalde kunstkopers en ook collega's wel jaloezie op.

„Oude meesters trekken overigens een ouder en vaak intellectueel publiek. Mensen die vaak discreter zijn en over het algemeen niet in de schijnwerpers wensen te staan.”